

Józsi riadtan eszmélt magára. Mintha mély álomból ébredt volna. Első gondolata a kötelesség volt; tekintete a kazal felé rebtent. A malacok elütköztek. Ugy rohant a kazal felé, hogy még káromkodni is elfelejtett. Biztosan a kukoricásban mászkálnak a bitangok — gondolta és belépett a leveleiket kókadtan lelógató kukoricaszárak közé. Füttyült, kiabált, csalogatta a jószágokat. Hiába. Homlokára izzadságcseppek üttek ki. Szinte sírva szaladozott a kukoricásban s egyre a malacok után kiáltozott. Ilyesmi még nem történt vele. Mit fog szólni a gazdája, hogyha nem lesznek meg a malacok?! Egyik kukoricatáblából a másikba rohant. Kétségbeesetten kiabált, majd féltérdre bukva fülelt, hallgatózott, merről hall valami biztató neszt. Semmi sem rezdült. Elsírta magát. Leült, hátát egy kukoricaszárnak támasztotta s mély zokogással sírni kezdett. Könnyei végig folytak poros, maszatos arcán és megtelepedtek szája szögletében. Nyelvével lenyalta őket, aztán dühösen köpte ki a sós könnyeket.

— A fene ette volna meg azt a vén embert a szamarával együtt! Ómiattuk üt agyon a gazda...

Kihúzta a gatyakorcából izzadt vászoningét s azzal törülte meg verejtékes arcát.

Az est félhomálya beopta magát a kukoricásba. Egy korai szünyog éles, bántó muzsikálással körözött a feje körül s rátelepedve nedves arcára éhes mohósággal szívni kezdte a vérét. Ingerülten csapott a vérszopóra s izmos ujjaiával összemorzsolta. Már nem sírt. Ingtét visszagyömszölte helyére és nagyot lélegezve megindult a tanya felé. Elkészült a legrosszabbra. Talán elzavarja a gazdája, talán a bérét veszi el, de az is lehet, hogy kitöri a derekát. Önkénytelenül is odanyúlt derekához és megtapogatta. Sötét lett, mire nagy szívszorongva a tanya elé ért. Gazdája hangját hallotta az istálló felől. Őt kereste káromkodva. A kutyák boldog csohogással, viháncolással fogadták. A gazda odanézett s dühösen rontott neki:

Az anyád istenibe' mászkáltá'!... A malacok rég' hazagyüttek, te meg csavarogsz ebbé' a dologidöbe'?!... Úgy vágta nyakon Józsit, hogy felhengergett. Úgy maradt elnyúlva a porban és remegve várta az ütlegeket. Azok késtek. Persze, hiszen a malacok megvannak, hazajöttek az édes kis jószágok! Csakha hazajöttek... Feküdt a porban. Arcát könnyek szántották végig. Messziről cséplőgép muzsikált, zümmögött feléje fájdalmasan, búsan és mégis mindent megbocsátó édesanyás babusgatással. Föľült és egy szó szakadt fel melléből: Édesanyám!

ÉRETTSÉGI BÚCSÚZTÁTÓ

írta: Lőrinc Péter

Az események állandó folytonosságban hömpölyögnek tova és nincsenek éles határvonalak az életben. Sokszor még sincs rá szükségünk, hogy bizonyos távlatot nyerjenek a történések, elhatárolódnak azok egymástól és már a történések idején is tudjuk: új lapot nyitottak a nép életében. Ilyen éles határvonal volt a felszabadító háború és ilyen határvonal az ötéves terv első éve.

Az egyén életében is vannak ilyen megállók. Megállók és kiszállók. Amikor az együtt-utazók kiszállnak az összeszoktató kocsiból és különválnak, hogy külön-külön folytassák a mégis, továbbra is, egy-közös utat.

Egyes intézmények életében is adódhatnak állomások, amelyek új lendületet visznek munkájukba.

Az idei június végén több magyar középiskola jutott el arra a fokra, hogy először vigye érettségire és bocsássa ki falai közül azt a diákgenerációt amelyik akkor lép ki az életbe, amikor az első ötéves terv is kezdetét veszi. Együtt indulni neki a jövőnek az első ötéves tervvel: nagy öröm és nagy büszkeség. De nagy kötelezettség is! Ugy az iskolákra, amelyek első ízben vitték érettségi elé diákokat, mint az érettségizőkre, akik már többé-kevésbé eddig is igyekeztek felkészülni arra a nagy feladatra, amely most hárul rájuk. Egyelőre három gimnáziumból és egy tanítóképzőből áradnak szerte az új értelmiségiek, akiknek jó része éppen a további kádereképzés feladatát kell hogy vállalja, hogy hamarosan, az ötéves terv utolsó évére, már több középiskola kapuját hagyhassák el és még sokkal felkészültebben az érettségizők.

A kádereken áll és múlik minden. És itt első sorban a szakképzettségen van a hangsúly. De a szakképzettség nem minden. Az új időknek megfelelő új ember kiépítése bennünk ennél sokkal többet kíván, többet feltételez. Önmagunkat is új emberekké kell átépítenünk. Ez sem történik persze, hirtelen, máról holnapra. Hosszú hónapok láthatatlan munkája után egy napon hirtelen ráismerünk arra, hogy ime, másképpen gondolkodunk, másképpen cselekszünk, másképpen érzünk: hogy kitermelődött bennünk az új ember, aki megfelel, aki igaz mása a körülöttünk megváltozott és a körülöttünk egyre változó, jobbra változó, szebbre változó időknek.

Közismert, sokat hallott, sokat idézett, mély, igaz, örök és örök-érvényű mondás, hogy: »Mi a vasútvonalat, a vasútvonal bennünket építi!« Mert így van ez, így volt így is lesz. A tanítóképző is újtára: a kis Jósikák és Marik közé bocsátja most végzett növendékeit és ezek között talán akad még olyik, aki nem tudja ezt, aki még azt hiszi, hogy eddig tanult, ezután tanítani fog. Holott már eddig is tanítva tanult és ezután is tanítva fog tanulni. Aminthogy a legjobb módszer, talán az egyedüli módszere a tanulásnak, a megtanulásnak: a tanítás, a tanítva-tanulás. Tanítva tanulunk, építve épülünk, a körülöttünk folyó életet, a bennünk folyó életet építve ki, építjük ki önmagunkat is. Talán tovább tart az önmagunk átépítése a körülöttünk folyó élet kiépítésénél, mégis párhuzamos folyamatok ezek. Megteremtjük a feltételeit annak az új életnek, amely lehetővé teszi azt, hogy az *Énről* áttérhessünk a *Mire*, az *Enyémről* a *Mienkre*, de úgy, hogy ezzel csak még jobban kivom-pásodhasson az Én is, az Enyém is, amely éppen akkor teliesedhet ki számunkra is és mindenki számára, ha beleolvadunk a közösségbe és azt gazdagítjuk saját színárnyalatunkkal. Már az egykori öslény dolgozva, hatva a körülötte levő természetre, alkalmazva azt önmagához, felhasználva és idomítva azt, idomította önmagát, kitermelte önmagát, hatott önmagára, alkalmazta önmagát a természethez és így lett mint saját munkájának, a munkának a terméke: *emberré*.

Mi is így leszünk új emberré, igaz emberré. Így leszünk egyszerűen: igenis — *emberré*, mert elrabolták tőlünk emberségünket, emberi méltóságunkat, géppé, gépalkatrészzé tettek és ma vissza kell szerezniünk emberi mivoltunkat, emberi méltóságunkat. És át kell építenünk magunkat, hogy újra emberré válhassunk. Emberré a gépből. És emberre gépies önimádó egocentristából, aki önmaga körül forgott, önmaga

bolygóává vált és éppen ezáltal csak keringett önmaga körül, de sohasem tudott eljutni önmagához — és az emberhez.*

A tőkés társadalmi rend ábrándképpel fizette ki az értelmiségieket, akár a kispolgárt is. A kispolgárral azt hitette el, hogy önálló, független tulajdonos és érdeke a tőkés társadalmi rend fenntartása, holott napról-napra nyomorba taszította. Az értelmiséginek meg azt a káprázatot adta, hogy minden más ember fölött áll. Hogy magasan lebeg az osztályok fölött, mint a társadalom színje és értelme, a társadalom teremtője, istene. Istennek hitte magát, egykor a tőkés társadalom értelmiségije és ugyanakkor kiszolgált és nem csupán munkáival, de éppen tudásával és hitével is, a tőkés társadalmat, urát, a tőkét.**

Magasan a tömeg fölött áll az értelmiségi és érette, körötte forog a világ. Habár itt már történtek egy és más hibák és az értelmiség tagja, — szörnyűséges elgondolni is, — kénytelen sok-sok előnyén osztozkodni és ez az osztozkodás lerontja az előnyöknek az értékét is! Így vagyunk, mondja Wilde, a betűvel is. A való élet szürke és unalmas, a művész új, a valótól eltérő életet álmodik maga köré a betűben. De mit ér a könyv, a művészet és a tudomány, kultúra és felvilágosultság, ha meg kell osztozni rajta a tömeggel, a néppel! És elátkozza azt, aki feltalálta a könyvnyomtatást és demokratizálta ezáltal is már a kultúrát, a könyvet.

A szent egyénnek joga van mindenhez, joga van hozzá, hogy maglyát rakjon a könyvek alá, hogy »emelje« a könyv értékét azáltal, hogy

*Glembaj Leó ismerte a glembaizmus mérget, a glembaizmus történelmét, véres, harácsoló, embereken átágazó útját, amely őt is megakadályozta az emberré válásban és a tárgyokban, a haszonban, maga is tárgyiassá vált, mehanizálódott és másokat sem hagyott emberré válni, mert, mint tárgyakon, keresztülgazolt rajtuk. Glembaj Leó ismerte a glembaizmus útját és nem akart ezen az úton járni. És mégis rajta haladt maga is, mégsem harcolt a glembaizmus mégre ellen, mégis megmaradt maga is Glembainak, mert nem építette át magát, mert benne maradt a glembaj-környezetben, mert a harcban csak önmagára támaszkodott, nem o'vadt be a közösségbe, az emberi közösségbe, mert nem épített, hogy önmagát is felépíthesse, átépíthesse. Glembaj Leó megmaradt Glembainak és ez a kettőssége, tragédiájává válik.

**Oskar Wilde is isten volt saját szent személye előtt és hitte: hitte, hogy az értelmiségi a teremtő aki leváltja az istent avult trónusáról és aki nem csupán a társadalmat, nem csupán a művészetet és tudományt teremt meg, de megteremtője a természetnek is, ezáltal, hogy kimondja az ígét, hogy legyen és: lön. Nem a művészet utánozza a természetet, — mondta felűjt-nagykomolyan. — ellenkezőleg a természet utánozza a művészetet. Olyanná válik, amilyenné a művész megálmodja. Mert nem arról van itt szó, hogy teremtő munkával változtatja meg az ember maga körül a természetet, de arról, hogy beléalmodja álmait abba és a természet hozzáidomul az álmokhoz! Csak az álmokról lehet itt szó, oh hiszen a teremtő, az alkotó munka — *munka* és az szürke, oly unalmas, hétköznapi és póriás, proletárfajtájú: megvetendő. Az igaz értékes élet, az értelmiségi élete az álmodás, a henyélés, de álmodó parancsszavára hozzá alakul a természet és társadalom, mert a művész — az isten.

elvonja azt a néptől és joga van ahhoz is, hogy az ember alá rakja a máglyát szent önmagának érdekében. Raszkolnyikov leöli az öregasszonyt, ha pénze hozzásegíti az emelkedéshez és Nietzsche hozzáteszi: Taszítsd a szakadékba a gyöngét, a tömegembert! Ez az értelmiségi lenézte a népet, mert fölötte állónak érezte magát, teliesen függetlennek és éppen ezáltal vált alacsony kiszolgálójává a tőkésnek és ezáltal zárta el önmaga útját is a továbbfejlődéstől, egyéniségének kivirágzásától.

Ezért kell új emberré építeni át magunkat. Tudatosan ráismerni a valóságra, az igazságra, hogy nem állunk a nép fölött, de annak szerves része vagyunk, hogy nem vagyunk, mert nem lehetünk »függetlenek«, de érdekeink azonosak minden más dolgozó érdekével.

A cél nem az, hogy az értelmiségi magasan fölötte álljon a kétkezi munkásnak, aki mindenét megteremti és aki teremti — vele együtt — a társadalmat, hanem, hogy minden ember, minden kétkezi munkás értelmiségivé válhassék, hogy a könyvet csakugyan *csak értelmiségi olvashassa* minden értelmiségi: *minden ember!*

Mindez folyamatban van. Ebben az irányban halad az élet. A mi feladatunk, hogy bekapcsolódjunk, hogy tudatosan vállaljuk az új, a *népi értelmiségi* szerepét és hogy átlényegüljünk észjárásban, jellemben és elgondolásban. Tudatosan, tudva kell tudjunk, hogy a nép szerves részét képezzük és hogy már emiatt sem mehetünk, mint azt a narodnyikok gondolták el, a »*nép közé*«. Nem megyünk a nép közé, mert nem mehetünk a nép közé, hiszen maga vagyunk a nép, a nép szerves része és a nép közé kimenetellel azt bizonyítanók csupán, hogy még a régi elkülönülési elgondolások és vágyak élnek bennünk, hogy még felülről nézünk a népre és *adni* akarunk *neki*, ahelyett hogy *önmagunknak*, a népnek adnánk és tőle, *önmagunktól*, kapnánk egyúttal. Vezetést, irányítást is, mert sehol sem áll az, hogy az értelmiségi csupán azért, mert értelmiségi, hivatott mindenütt a vezetésre, irányításra. Beolvadva és együtt haladva és mindenkit értelmiségivé téve magunk körül, szerezységet tanulva, mint rész, de igenis mint fontos és hasznos rész: így kell haladnunk — eldobva magunktól, eldobva magunkból minden berendezkedést, minden istenkedést, minden wildeoskodást.

Kétszáznál több érettségiző hagyta el a napokban középiskoláinkat, gimnáziumot és tanítóképzőt és közöttük sok a komoly tehetség. A tehetség komoly, a tehetség szent és nagy dolog. De tehetség nincs tudás nélkül munka nélkül, a tehetség nem álmok szülőtte. Munka, komoly és nehéz munka terméke az. Tudás nélkül, tanulás nélkül nincs tehetség, csak elkallódott emberek vannak. Tudás nélkül nincs tehetség, csak szólamszajkózó üresfejű, senkinek nem kellő emberek vannak. És be kell vallanunk, legalább önmagunknak — *az önkritika* óráiban, hogy nagyon, nagyon csekély a tudásunk s hogy nagy magabizásunkban, elbizottságunkban sokan magunk vagyunk okai annak, hogy még ezen az alacsony fokon állunk.

Feladatunk, mindannyiunk és minden értelmiségi feladata, mérnökök és agronómok, orvosok és állatorvosok, tanárok és írók, újságírók feladata a bekapcsolódás az ötéves tervbe, új életünk kiépítésének tervébe.

És feladatunk, mindannyiunk feladata, de különösképen a tanítók és leendő tanárok feladata a káderképzés. De a magunk képzése is káderképzés, mert mi is részei vagyunk a kádereknek és mert csak tanulva taníthatunk, aminthogy csak tanítva tanulhatunk igazán. Kevés

a tudásunk a mai követelményekhez, kevés annak a mennyisége is és sokszor még téves az iránya, mert nincs tudományos alapja, mert a tudomány helyett mindenféle csalfa, hamis, ábrándkeltő és népellenes elgondolás képezi annak alapját, ad annak irányt. A szülők nevelése is feladatunk, az új munkaviszony kialakítása is feladatunk. És önmagunk munkaviszonya sem alakult még ki véglegesen. Aki nem építi ki önmagát, lemarad az úton. Aki megáll, az visszahull.

Mindenkinek feladata mindez, de különösképen a már végzett tanítóé és a végzendő tanaré. A tanító egykor lenézett éhenkórász volt, ki semmizettje még és kivetettje az értelmiségiek társadalmának is. Úr, pap, jegyző parancsolt neki; zsíros paraszt lenézte és itatta, fizette italát, míg csakugyan elitta eszét és elitta gerincét, ugyanakkor amikor értelmiségi társai és talán ő maga is a világ, a társadalom csúcspontjának tartotta magát.

Ma a tanító a népi értelmiség tagja és talán legközelebb áll a nép többi részéhez, munkáshoz, paraszthoz. Előretolt harci állásban tartja a munka a kultúraterjesztés és kultúrateremtés frontját. És különösen ma: az első öt éves terv első évében. Amikor külön dicsőség az: először kerülni ki az új feladatok vállalása elé! Olyan feladatok vállalása elé, amelybe már olyan iskolában igyekeztek beletanulni, mint az *újúsági vasútvonal!*

Építjük az országot, a szocializmust, a *hazát*. Mert eddig nem volt házánk. És most hazaépítő munkánkban hozzáfogunk éppen a wildeokkal ellenkező irányban, a kultúra demokratizálásához. És ez a minden nap gyakorlati nyelvén annyit jelent: *minden községben ott kell lennie a hét éves iskolának*. Ennek ma már meg van a lehetősége. Feltétele, megteremtett feltétele, ennek a helyes nemzeti politika, a népuralom, a haladás a szocializmus felé, mindenki jóléte, mindenki kultúrája felé. Csak egy feltétele hiányzik még az új iskolarendszer kiépítésének. A káderek kérdése még nyílt, nincs még *elegendő* ember, szakember és nincs még elég *megfelelő* ember erre a célra. És éppen ebből háramlik a tanítókra is, a többi érettségizőre is, jövőendő mérnökökre, orvosokra is a nagy feladat: *képesíteniük kell magukat, hogy alkalmasak legyenek erre a nagy feladatra*. Hamarosan minden községben ott lesz a magyar nyelvű algimnázium: a hét éves iskola. És így hamarosan sor kerülhet arra, hogy tanítóink nem csupán az első négy, de a következő három osztályban, az algimnáziumi osztályokban is tanítanak. Felkészültek-e erre a szent munkára? Együtt haladnak-e és haladhatnak-e a kis Jós-kákkal és Gyurkákkal, akik egyre haladnak és akik ma elemisták, de akik idestova igazi népi értelmiségiek lesznek. Tudiák-e majd *tovább* vezetni új tanítóink a Jós-kákat és Gyurkákat azon az úton, amely képessé teszi majd őket arra, hogy csakugyan népi tudósok és más hasznos tagjai legyenek népi társadalmunknak. És lesz-e hozzá erejük, hogy megteremtsek a hagyományát, annak a szülők körében, hogy ma nem elegendő a négy osztályos elemi iskola, hogy be kell hogy írják a Jós-kákat és Marikat az ötödik és hatodik és hetedik osztályba is és, ha arra válók, aminthogy jó része arra való lesz, a további osztályokba is. Mert ez a hagyományteremtés is az új értelmiség, különösen az új tanító feladata.

És azonkívül: *hazaépítésről* van szó. Úgy ahogy azt Szántó Zoltán is mondta: *Minden jó vajdasági magyarnak ott a helye az építőmunká-*

ban, a hazaépítő munkában, minden jó magyar belekapcsolódik az öt éves tervbe. Mert ujjáépítésről, mert továbbépítésről, mert hazaépítésről van szó és sohasem volt még hazája évezredes történelmének folyamán a magyar népek. Most itt először van hazája, most, itt, először épül ki a haza, a mindenki, a nép igaz, boldog jövőt építő hazája.

Mi alig vettünk részt a *hazaszerzésben*, a hazaszerző harcokban. Csak egyesek, csak a *Mayer Ottmárok, a Papp Pálok, a Petőfiizászlóalj és Petőfibrigád* tagjai mentették meg becsületünk *harcos életünkkel és harcoshalálunkkal*. Így lettünk, így lehettünk a köztudatban is, és önmagunk előtt is — becsültek és megbecsültek, így kerülhettük ki azt a szörnyű sorsot, hogy úgy ismerjenek bennünket mint a gyilkosok, a Zöldiek, a Feketealmi-Zeidnerek, a Szombathelyiek népet; hogy lehessünk és maradhassunk éppen ellenkezőleg — *Petőji népe!*

Ha csak alig vettünk részt a *hazaszerzésben*, de részt vettünk és részt veszünk, részt vehetünk és részt kell vennünk a *hazaépítésben!*

Már eddig is, már két esztendeje, nagy arányban adunk rohammunkásokat az ujjáépítésnek és továbbépítésnek. Jó munkások *vagyunk* és jó szakemberek. Jó népi értelmiségiek is *lehetünk* és előbb-utóbb megszűntetjük a mult átkos örökségét gondolkodásmódban is! Új módok, de a régi vonalon folytatjuk a nagy, régtől tartó harcot az örömösebb életért. Mert a harc nem szűnt meg, csak formája változott. Megszűnt a fegyveres harc a hatalomért, a népi uralomért; de *folyik a harc* tovább lankadatlanul a haza, az új élet kiépítéséért! Megszűnt, eldőlt Dunavölgyében a nagy, a roppant, a hatszáz éve tartó póri pör, amely egykor, még 1339-ben ott kezdődött a zágrebi káptalan birtokán, ahol Dunavölgyben először kísérelték meg *Alekszandrov* vezetésével a földosztást és amely harc ott folytatódott a *Budai Nagy Antalok, a Dózsák, a Fekete Emberek, a Gubecek és Ivanicsok, Kárposok és Majzosok, Esze Tamások és Pintye Gligorok, Péra Szegedinácok és Hóriák, meg Krisánok, a Táncsics Mihályok* és többiek zászlai alatt egész napjainkig — *Títőig*. Eldőlt a nagy hatszáz éves póri pör, a föld azé, aki megműveli és ezt már az elemi iskola kis nebulói, a Jósák és Tecák is tudják és a kis Mari is úgy érzi: *ő is így cselekedett volna*, ő iszkiosztotta volna a földet, mert ezt követeli az igazság és egyenlőség, a jobb, boldogabb jövő.

Hirdetni ezt a nagy gondolatot, tudva tudni, hogy megszűnt a harc régi formája, de áll a harc a jobb jövőért tovább, más, új eszközökkel: nagy feladata *ez az új*, a népi értelmiségnek. Azt, hogy igazságot tesszünk és megteremtettük a feltételeit annak, hogy *Cicinek nőjjenek ki* talajunkból, a szabadság talajából, új *Cicinek*, új tudósok, akik *meggyorsítják* hazánk fejlődését.

Ennek az új, népi értelmiségnek, mérnöknek, tanárnak, orvosnak, írónak, új népi tanítónak útján kívánunk sok szerencsét azoknak, akik most az öt éves terv első évében vágnak ki az életnek, a feladatok vállalásának: *Jó szerencsét!*